

УДК 331.101.6

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

І.В. Заюков, к.е.н., доцент

Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна

Заюков І.В. Продуктивність праці в контексті забезпечення інноваційного розвитку економіки України.

Проведений аналіз показників продуктивності праці на макрорівні в Україні. Окреслені фактори зростання продуктивності праці в економіці України, у тому числі в сфері інноваційної діяльності. Розроблена модель оцінки інноваційної діяльності в Україні як чинник зростання продуктивності праці, яка базується на використанні «теорії нечітких множин». Запропоновані рекомендації щодо підвищення рівня продуктивності праці в Україні (грунтуючись на моделях економічного розвитку розвинених країн світу).

Ключові слова: продуктивність, людський капітал, робоча сила, економічна модель, теорія нечіткої логіки, інновації, освіта

Заюков И.В. Продуктивность труда в контексте обеспечения инновационного развития экономики Украины.

Проведен анализ показателей продуктивности труда на макроуровне в Украине. Очерчены факторы роста продуктивности труда в экономике Украины, в том числе в сфере инновационной деятельности. Разработана модель оценки инновационной деятельности в Украине как фактор роста продуктивности труда, которая основывается на использовании «теории нечетких множеств». Предложены рекомендации, которые направлены на увеличения уровня продуктивности труда в Украине (основываясь на моделях экономического развития развитых стран мира).

Ключевые слова: продуктивность, человеческий капитал, рабочая сила, экономическая модель, теория нечеткой логики, инновации, образование

Zayukov I.V. Labour productivity in the context of innovative development of Ukrainian economy.

The analysis of labour productivity indexes on a macro level in Ukraine has been conducted. The growth factors of the labour productivity in economy of Ukraine including the field of innovative activity have been outlined. The model for estimation of innovative activity in Ukraine as a factor of growth of the labour productivity, which is based on the use of «fuzzy sets theory» has been created. Recommendations, which are aimed at increasing of Ukrainian labour productivity level (based on the models of economy development of the developed countries of the world) have been proposed.

Keywords: productivity, human capital, labour force, economic model, fuzzy sets theory, innovation, education

Актуальність дослідження пов'язана з тим, що саме продуктивність праці (ПП) виступає ключовим показником, який відображає ефективність всього суспільного виробництва, у тому числі робочої сили. При зростанні ПП покращуються всі макроекономічні показники країни, а при його зниженні зростає інфляція, виникає торгівельний дисбаланс, знижується ВВП, загострюється проблема безробіття, падає якість і життєвий рівень громадян. Саме ці негативні моменти простежуються в економіці України. Сумно констатувати, але за показником ПП Україна катастрофічно відстає від розвинених країн світу, не кажучи вже про країни Митного союзу. Це відставання, в першу чергу, пов'язано з неефективністю використання людського потенціалу українців. Без підвищення ПП Україна буде залишатись низькоукладною та сировиною «базою» для високопродуктивних країн світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженням ПП в контексті забезпечення інноваційного розвитку економіки займалися відомі вітчизняні та закордонні вчені, зокрема: А. Лоулер, С. Мосс, Д. Синк, Ф. Тейлор, Ю. Одегов, С. Струмлілн, В. Єременко, Г. Куліков, Е. Лібанова, А. Ревенко та інші. В цих працях досліджено категорійний апарат, чинники впливу на ПП та механізми її підвищення, зв'язок ПП та економічного зростання країни і добробуту населення [1-3]. Проблема продуктивних здібностей людини як особливого виду людського капіталу розглянута в працях Г. Беккера, М. Блауга, Д. Богіні, Г. Боуена, А. Гальчинського, В. Гейця, О. Грішнєвої, В. Денесюка, А. Добриніна, І. Каленюка, В. Куценко, К. Маркса, В. Петті, Д. Рікардо, Л. Семіва, Ж.-Б. Сея, А. Сміта, Л. Туроу, Ж. Шульги, Т. Шульца та ін.

Академік НАН України Е. Лібанова в роботі [1] акцентує увагу на підвищенні якості населення в умовах посилення тенденцій глобалізації світової економіки, що має стати головним фактором підвищення рівня національної конкурентоспроможності та забезпечення стійкого економічного зростання. Інноваційно орієнтована економіка потребує підготовки робочої сили широкого профілю, здатної до навчання і постійного оновлення отриманих знань, сприйняття технологічних

інновацій, освоєння нових універсальних спеціальностей, наявності стійких мотиваційних установок на підвищення професійного рівня, а, отже, і продуктивності праці.

Відомий вчений України О. Грішнова вважає, що на макроекономічному рівні зростання ПП визначає динаміку ВВП, забезпечує збільшення купівельної спроможності основної маси населення, стає дієвим засобом послаблення інфляції і основним джерелом реалізації заходів, спрямованих на соціальний розвиток і зростання рівня життя населення [2].

Таким чином, ґрунтуючись на результатах досліджень наведених вище вчених, можна прийти до висновку, що саме підвищення ПП є головним чинником подолання економічного спаду, забезпечення стійкого і потужного економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Попри те, що в наведених вище працях розглядалися питання визначення поняття «продуктивність», «продуктивність праці»; класифікації факторів і резервів зростання ПП; планування і аналізу ефективності використання людського капіталу, нині відсутня єдина точка зору щодо оцінки показників ПП в контексті забезпечення інноваційного розвитку економіки України. Недостатньо повно приділена увага необхідності використання сучасних моделей, які б давали змогу оцінювати рівень ПП та на підставі

отриманих даних об'єктивно окреслювати шляхи його зростання.

Метою статті є: дослідження проблеми ефективності використання робочої сили на макrorівні та проведення її оцінки, а також розробка рекомендацій і пропозицій щодо підвищення рівня ПП в Україні.

Виклад основного матеріалу

Нині в світі намітилися диспропорції за рівнем ПП. Так, за статистикою Міжнародної Організації Праці [3] значення ПП розвинених економік світу та країн ЄС перевищує світовий показник ПП в 3,4 рази; Центральна та Східна Європа, а також країни СНД – в 1,1 рази, країни Близького Сходу – 1,6 рази, а такі регіони як Східна Азія, Південна Азія, Північна Африка, Латинська Америка та країни Карибського басейну мають показник ПП менше світового значення в рази, що свідчить про наявність між країнами відповідного дисбалансу. На жаль, Україна за показником ПП дуже сильно відстала від розвинених країн світу. Наприклад, відставання від таких країн світу як Великобританія, Ізраїль, Канада, США, Японія становить в межах 4-6 раз; від країн СНД (Азербайджан, Білорусь, Казахстан) – в 2-2,5 рази; відносно Росії в 1,7 рази. Крім того, через низьку ПП залишається недооціненою українська робоча сила по відношенню до розвинених країн світу. Про цей висновок свідчать дані таблиці 1 (станом на 01.2013 року) [4].

Таблиця 1. Оцінка окремих показників ефективності використання робочої сили в деяких країнах світу

Показники	Країна							
	Україна	Країни ЄС-27	Швеція	Данія	Франція	Фінляндія	Італія	Росія
Погодинна середня оплата праці (ПСОП), євро	1,8	20,2	41,9	39,5	34,9	31,1	27,2	3,9
Співвідношення ВВП на душу населення до ПСОП	3,2	1,5	0,8	0,7	0,8	0,9	0,9	2,8

З таблиці 1 видно, що по показнику співвідношення ВВП на одного жителя до погодинної оплати праці робоча сила в Україні недооцінена порівняно з середнім значенням країн ЄС майже вдвічі, а порівняно з Бельгією, Францією, Швецією – в 4 рази. Основною причиною цього є те, що Україна має низьке значення ВВП на одного жителя та мізерну оплату праці. Зазначена ситуація цілком об'єктивна, оскільки, протягом 23 років незалежності ми не орієнтувались на запровадження сучасних інноваційних технологій, нового обладнання, способів виробництва тощо. Практично обмежено використовувався людський капітал, який в розвинених країнах є найціннішим ресурсом і передумовою зростання ПП. Порівнюючи

значення середньої погодинної оплати праці в Україні, наприклад, з такими країнами як Швеція, Данія, Франція і Італія стає зрозумілим, що у громадян України оплата в 20 раз менша. Якщо держава буде ігнорувати проблеми оплати праці та ПП, то в найближчому майбутньому про «гідну працю» можна забути, а «працюючі бідні українці» стануть ще більш злиденими.

Низький рівень оплати праці українців можна пояснити високою матеріало- та енергоємністю вітчизняної продукції, що впливає на рівень її собівартості та конкурентоспроможності (енергомісткість ВВП України перевищує приблизно в 5 разів відповідне значення розвинених країн світу), що і пояснює зниження реальної заробітної плати українців, оскільки наші

підприємства в п'ять разів більше витрачають енергоресурсів на одиницю виготовленої продукції, а це підвищує її собівартість і робить її неконкурентоспроможною на світових ринках. Тому перспективним шляхом росту заробітної плати, а, відповідно, і ПП має стати модернізація і технічне переозброєння всього вітчизняного виробництва.

В роботі варто наголосити на важливості розрахунку показників ПП на макро-, мезо- та мікрорівнях. На превеликий жаль, нині в офіційній статистиці відсутні розраховані значення ПП на відповідних рівнях, що не дозволяє своєчасно оцінити його рівень та виявити проблеми і розробити заходи щодо його підвищення. Тому нині є актуальною проблемою визначення та здійснення оцінки продуктивності праці як основного показника, який оцінює ефективність використання людських ресурсів країни. В економічній літературі та в рекомендаціях МОП розрізняють поняття «продуктивність» та «продуктивність праці». К. Маркс визнавав продуктивною тільки працю. Капітал і земля – два «класичні» чинники виробництва були виключені із списку продуктивних, основними показниками добробуту нації визнавалися кількість внесеної праці і її продуктивність [5]. Ідею продуктивності як джерела добробуту виділив Адам Сміт, обґрунтувавши необхідність залучення до «продуктивних» галузей не тільки сільського господарства, але також промисловості і торгівлі. П. Друкер та Д. Синк продуктивність розглядали як результативність, яка характеризує ступінь досягнення стратегічних цілей і завдань.

В сучасній економічній літературі під «продуктивністю» розуміють ефективність використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) під час

виробництва різних товарів і надання послуг. Вона відбиває взаємозв'язок між кількістю і якістю вироблених товарів або наданих послуг та ресурсами, які були витрачені на їх виробництво. Продуктивність дає змогу порівнювати виробництво на різних рівнях економічної системи (на рівні окремого індивіда, цеху, підприємства, організації, галузі й держави) з використаними ресурсами. Під час їх оцінювання необхідно враховувати зростання вартості енергії, сировини, витрат, пов'язаних з безробіттям тощо [6].

Загальновідомо, що для визначення ефективності виробництва найчастіше використовується показник продуктивності праці. Продуктивність праці відбиває ступінь ефективності процесу праці. У її визначенні вихідною категорією є праця. Продуктивність праці – це ефективність затрат конкретної праці, яка визначається кількістю продукції, виробленої за одиницю робочого часу, або кількістю часу, витраченого на одиницю продукції [7]. Зростання продуктивності праці означає збільшення кількості продукції, виробленої за одиницю часу, або економію робочого часу, витраченого на одиницю продукції.

В наукових працях міститься багато підходів до визначення показника продуктивності праці на різних рівнях. В нашому дослідженні ми скористаємось методичними рекомендаціями [8] та проаналізуємо показник ПП на макрорівні. В зазначених рекомендаціях продуктивність праці на макрорівні визначається як відношення ВВП країни за аналізований період до чисельності зайнятого населення за той же самий період. На підставі статистичних даних визначимо та проаналізуємо показник ПП в динаміці (2010-2014 роки) (таблиця 2 [9]).

Таблиця 2. Аналіз продуктивності праці на макрорівні

Показники	Роки				
	2010 ¹	2011 ¹	2012 ¹	2013 ¹	2014 ¹
1. Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах, млн. грн.	1079345,0	1299991,0	1404669,0	1465198,0	1566728,0
2. Індекс споживчих цін, % до попереднього року	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9
3. Валовий внутрішній продукт в приведених цінах 2014 року, млн. грн.	1421367,3	1636645,8	1771975,9	1830032,3	1566728,0
4. Кількість зайнятого населення України, тис. осіб	20266,0	20324,2	20354,3	19314,2	18073,3
5. Продуктивність праці, тис. грн.	70,1	80,5	87,1	94,8	86,7
6. Абсолютне відхилення ПП в 2014 році до попереднього року, тис. грн.	-	+ 10,4	+ 6,5	+ 7,7	-8,1

1 – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Отже, розраховане значення показника ПП на макрорівні в 2014 році становило 86,7 тис. грн., це означає, що одна зайнята особа в економіці України виробила продукції в середньому на 86,69 тис. грн. Динаміка показника ПП в 2010-

2014 роках засвідчує, що з 2011 року почалися тенденції зменшення цього показника, а в 2012-2013 роках темпи його росту уповільнились. В 2014 році продуктивність праці по відношенню до 2013 року скоротилась на 8,1 тис. грн., або на 9 %.

Зростання показника ПП в 2010-2013 роках в своїй основі базується, в більшій мірі, на екстенсивних факторах, а не на інтенсивних, у тому числі завдяки неефективному використанню людського потенціалу на ринку праці; демографічним негараздам, неефективній державній економічній політиці.

Основна причина диспропорцій в економіці – це неправильно вибрана модель розвитку. У нас домінує ресурсна економічна модель, яка базується на порівняно низькому рівні ефективності, оскільки вона призводить до виснаження цінних природних ресурсів України. Одна з головних проблем зниження ПП і розвитку економіки – домінування в українському експорті металів, продукції хімічної промисловості та сільськогосподарської продукції, переважно на рівні сировини. Стає цілком зрозуміло, що краще виробляти в Україні продукцію з високою доданою вартістю, ніж вирощувати продукцію сільського господарства і майже дешево відправляти її на експорт. Якщо цим Уряд буде нехтувати, то наслідки для нашої економіки цілком очевидні – прискорення темпів відставання ПП та ВВП від розвинених країн світу; загострення соціально-економічної ситуації; виснаження природних багатств; втеча людського капіталу закордон, і, як наслідок – загроза національній безпеці України.

Враховуючи наукові розробки багатьох вітчизняних та закордонних вчених та базуючись на результатах досліджень роботи [10] базовими чинниками зростання продуктивності праці на макрорівні для забезпечення конкурентоспроможності економіки, яка орієнтована на ефективність можуть бути:

- вища освіта і професійна підготовка (підвищення рівня та якості загальної і професійної освіти; створення резерву освічених працівників, які спроможні швидко адаптуватись до мінливого середовища; організація безперервного виробничого навчання; створення умов щодо формування системи безперервного навчання);
- ефективність ринку товарів і послуг, фінансового ринку та ринку праці, розмір ринку і його ефективність (удосконалення організації оплати праці на засадах взаємозв'язку розмірів оплати праці з результатами діяльності; зростання інтелектуального потенціалу, професійної гнучкості та ініціативності працівників; узгодження інтересів різних соціальних груп; використання гнучких форм зайнятості, удосконалення структури зайнятості населення);
- оснащеність новими технологіями (збільшення кількості інноваційних розробок і впровадження результатів інноваційної діяльності; поширення інформаційних технологій; спрощення доступу до кредитних ресурсів тощо).

Крім того, проаналізувавши довід таких країн як: США, Великобританії, Німеччини, Італії, Франції, Японії, Канади, Бразилії, Ізраїлю, Австралії можна відмітити, що в основі зростання ВВП та ПП лежить принцип інноваційної діяльності. Тому ці країни проводять такі основні заходи в сфері підтримання власного високого науково-технічного розвитку: проведення пільгової політики оподаткування та амортизації основних фондів інноваційних підприємств; впровадження системи страхування кредитів і самих інноваційних розробок; надання пільгових кредитів; надання пільг і субсидій на проведення інноваційних досліджень тощо. Отже, враховуючи наведені вище напрямки стимулювання розвитку ВВП та ПП та проаналізувавши існуючі світові моделі економічного зростання економік і ґрунтуючись на постулатах наукових теорій відомих вчених, зокрема: Р. Солоу, Й. Шумпетера, П. Ромера, Р. Лукаса, Г. Гроссмана, Е. Хелпмана, Н. Стоуки, П. Ромера, Т. Веблена, Дж. Гелбрейта та багатьох інших – можна зробити головний висновок, що в основі економічного зростання лежать два основні чинники – освіта та інновації. Без цього розуміння нашої країні буде практично неможливо вийти з кризової ситуації.

Що сьогодні відбувається в інноваційній діяльності України? Аналіз статистичних даних [9] дозволив зробити наступні висновки: кількість підприємств, що впроваджують інновації з кожним роком зменшується; спостерігається низька наукоємність промислового виробництва та обмеженість фінансування власних та кредитних ресурсів на інноваційні розробки тощо. Ці дані підтверджують вкрай низьку можливість економічного зростання та збільшення рівня ПП в країні. Варто в нашому дослідженні проаналізувати продуктивність праці працівників наукових організацій. Дані для аналізу приведені в таблиці 3 [9].

Отже, з таблиці 3 видно, що продуктивність праці працівників наукових організацій в середньому за 2010-2013 роки становила лише 294 тис. грн., що лише в декілька раз перевищує продуктивність праці в економіці України. Отримані результати свідчать про необхідність термінового вирішення даної проблеми – тобто підвищувати продуктивність праці на всіх рівнях. Для цього необхідно шукати моделі, які ґрунтуючись на інноваціях дозволять прискорити ріст ПП. З цією метою необхідно чітко зрозуміти, які фактори праці потрібно включити в модель інноваційного поступу.

Нині почав використовуватись європейський інноваційний індекс, який розраховується на основі системи індикаторів науково-технічного розвитку – Європейського інноваційного табло (ЕІТ) – European Innovation Scoreboard (EIS), що дозволяють, на думку експертів ЄС, об'єктивно оцінити рівень науково-технічного розвитку країн-учасниць Співтовариства [11].

Таблиця 3. Оцінка продуктивності праці працівників наукових організацій України

Показники	Роки			
	2010	2011	2012	2013
1. Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.	33697,6	42386,7	36157,7	35891,6
2. Обсяг реалізованої інноваційної продукції в приведених цінах 2013 року, млн. грн.	38576,8	44476,7	36446,3	35891,6
3. Кількість працівників наукових організацій, тис. осіб	141,1	134,7	129,9	123,2
4. Продуктивність праці працівників наукових організацій, тис. грн.	273,4	330,2	280,6	291,3
5. Абсолютне відхилення ПП працівників наукових організацій до попереднього періоду, тис. грн.	-	+ 56,8	-49,6	+ 10,8

Зазначені індикатори Європейського інноваційного табло можна включити в модель оцінки інноваційної діяльності в Україні як чинник зростання продуктивності праці. Зазначена модель може ґрунтуватись на «теорії нечітких множин».

Нами запропоновано здійснювати таку оцінку на основі використання методів математичного моделювання, а саме «теорії нечітких множин». При оцінюванні інноваційної діяльності низка параметрів є недоступною для точного кількісного виміру, тоді вводиться суб'єктивна компонента, що виражається нечіткими оцінками типу «високий», «низький», «середній» тощо. З'являється те, що в науці визначається як лінгвістичний опис і задається так званими функціями належності фактора нечіткій множині. З метою створення експертно-моделювальної системи для багатофакторного аналізу оцінки рейтингу інноваційної діяльності (РІД) нами був використаний математичний апарат, що базується на «теорії нечітких множин» [12].

Джерелом одержання бази знань, що моделює взаємозв'язок інтегрального і окремих показників оцінки РІД, є думки експертів, які спеціалізуються в даній сфері. Особливість виразів типу «ЯКЩО ТО, ІНАКШЕ», які формулюються природною мовою, полягає в тому, що їхня адекватність, на відміну від кількісних моделей, не змінюється при незначних коливаннях вхідних оцінок у той чи інший бік. Сукупність подібних висловлювань є множиною точок у просторі «окремі критерії – інтегральний критерій». За фіксованими лінгвістичними оцінками окремих критеріїв РІД оцінюється інтегральний критерій.

Детальніше розглянемо конкретні параметри запропонованої моделі та наведемо склад факторів, які мають бути визначені при оцінюванні РІД (R), який може залежати, на нашу думку, від елементів, що приведені в Європейському інноваційному табло [11]:

$$R = f_r = (X, Y, Z, K, N) \quad (1)$$

де X – рушійні сили інноваційного розвитку (особи з вищою освітою в галузі технічних та природничих наук серед населення у віці 20-29 років (кількість на 1000 мешканців відповідного віку); особи, що мають закінчену вищу освіту, серед населення у віці 25-64 років (кількість на 100 мешканців відповідного віку); ступінь

використання населенням Інтернету (кількість ліній Інтернету на 100 мешканців); особи, що беруть участь у програмах підвищення кваліфікації (навчання) для населення у віці 25-64 років (кількість на 100 мешканців відповідного віку); рівень освіти молоді (питома вага осіб у віці 20-24 років, які мають як мінімум повну середню спеціальну освіту, серед населення відповідного віку)) [11];

Y – створення нових знань (витрати некомерційного сектору на наукові розробки (НР) (% ВВП); витрати комерційного сектору на НР (% ВВП); витрати на НР у високотехнологічному та «середньо-високотехнологічному» секторах промисловості (% загальних витрат на НР у промисловості); підприємства, що отримують кошти на інноваційну діяльність з некомерційних джерел (% від загальної кількості як інноваційних, так і неінноваційних підприємств)) [11];

Z – інновації та підприємництво (малі та середні компанії, що займаються інноваціями для власних потреб (% від загальної кількості МСК); малі та середні компанії, що беруть участь у спільних інноваційних проектах у промисловості (% від загальної кількості МСК); витрати на інноваційну діяльність (% у загальному товарообороті); венчурний капітал, що призначений на фінансування ранніх стадій роботи компаній (% ВВП); витрати на інформаційні та комунікаційні технології (% ВВП); малі та середні компанії, що використовують організаційні інновації (% від загальної кількості МСК)) [11];

K – індикатори – застосування (особи, зайняті у високотехнологічних сегментах сектору послуг (% від загальної чисельності робочої сили); експорт високотехнологічної продукції (% від загального експорту; продаж нової продукції на ринку (% від загального товарообороту); продаж нової для фірми промислової продукції, але не нової на ринку (% від загального товарообороту); особи, зайняті у високотехнологічному та «середньо-високотехнологічному» секторах промисловості (% від загальної чисельності робочої сили)) [11];

N – індикатори – інтелектуальна власність (патенти на 1 млн. населення; нові торгові марки на 1 млн. населення; нові зразки промислового дизайну на 1 млн. населення)) [11].

Таким чином, запропонована модель дозволить комплексно оцінити результат інноваційної діяльності та порівнювати його з індикаторами розвинених країн. Крім того, фактори приведені в моделі можуть слугувати основою резервів зростання ПП в Україні та дозволить гармонізувати відносини Україна – ЄС-27, а це забезпечить подальшу міжнародну співпрацю в рамках ЄС. Вирішення зазначеної проблеми дозволить вирішити ті виклики, які стоять сьогодні перед Україною [13]:

- глобалізація і неолібералізація української економіки;
 - безальтернативність сталого економічного розвитку;
 - нарощування темпів технологічного прогресу, перехід економіки України на найвищі технологічні уклади;
 - погіршення демографії, зниження якості трудових ресурсів та посилення процесів міграції населення.
- Враховуючи те, що освіта залишається ключовим фактором зростання ПП та інноваційної діяльності, запропонуємо основні напрямки в сфері її розвитку, ґрунтуючись на Проекті стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [13]:
- розробка ключових орієнтирів для розвитку освітнього потенціалу в Україні;
 - забезпечення можливості доступу до всієї системи освіти, у тому числі через бюджетне фінансування, надання всім бажаючим пільгових кредитів на здобуття освіти;
 - збалансування попиту та пропозиції на ринку праці України, у тому числі через оптимізацію структури підготовки спеціалістів шляхом приведення її у відповідність з потребами нарощення кількості фахівців з природничих і технічних спеціальностей;
 - впровадження системи безперервного навчання та узаконення неформальної освіти в Україні;
 - проведення оцінки відповідності науково-кадрового потенціалу встановленим пріоритетам наукового та інноваційного розвитку країни і атестації робочих місць дослідників (з метою оцінки рівня відповідності їх професійної кваліфікації та результативності критеріям і стандартам, які існують в світовій науковій спільноті);
 - збільшення розмірів оплати праці, який би відповідав світовим, у тому числі європейським стандартам;
 - вдосконалення системи підготовки у всіх професійних і вищих навчальних закладах країни та поєднання навчального і наукового (раціоналізаторського) процесів;

- підтримання програм стажування вчених у зарубіжних наукових центрах, у тому числі матеріально (наприклад, через надання президентських, державних, іменних та інших видів стипендій тощо);
- відродження системи підвищення кваліфікації кадрів;
- розробка і запровадження системи стимулів для підвищення власного рівня самоосвіти тощо.

Зазначені вище рекомендації не тільки сприятимуть збільшенню рівня ПП та ВВП країни, але і стануть основою формування у українців потужного людського капіталу, у тому числі освітнього, інноваційного тощо.

Висновки

Досліджуючи проблему ефективності використання людських ресурсів в Україні, а саме, через аналіз показника продуктивності праці на макrorівні, ми чітко простежили катастрофічне відставання його значення порівняно з розвиненими країнами світу: США, Великобританією, Францією, Швецією та навіть країнами Митного союзу. Попри низьке значення показника ПП, було додатково з'ясовано, що за рівнем номінальної заробітної плати Україна, ще більшими темпами відстає від країн ЄС-27. Тому перспективним, на мій погляд, майже єдиним шляхом зростання номінальної заробітної плати в Україні має стати підвищення ПП у всіх сферах економічної діяльності з поступовим переходом до «економіки знань».

Розраховане значення ПП на макrorівні в Україні засвідчило, що ПП в 2014 році істотно зменшилась і становила лише 86,7 тис. грн. на одну зайняту людину, що на 8 тис. грн. менше порівняно з 2013 роком або на 9%. Аналогічні тенденції були помічені при розрахунку показника ПП працівників наукових організацій, де це значення становить всього 294 тис. грн., що в рази менше значень розвинених країн світу. Зазначені низькі рівні ПП несуть суттєву загрозу для подальшого розвитку нашої держави. В ході дослідження були запропоновані резерви і напрями зростання ПП на макrorівні. Крім того, в роботі була запропонована модель оцінки інноваційної діяльності, яка має ґрунтуватись на «теорії нечітких множин». При побудові зазначеної моделі рекомендовано враховувати індикатори, які використовуються при дослідженні результатів інноваційної діяльності в країнах ЄС-27. Підводячи підсумки, варто додатково наголосити на важливості забезпечення формування і реалізації людського капіталу українців, а найважливішими на сьогодні чинниками його розвитку мають стати освіта і наука.

Список літератури:

1. Лібанова Е.М. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір [Коллективна монографія] / За ред. Е.М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 316 с.
2. Грішнова О.А. Трудовий потенціал України: оцінка стану, ефективність використання, стратегічні напрями розвитку [Монографія] / За ред. О.А. Грішнової. – Черкаси. : ТОВ «Маклаут», 2011. – 360 с.
3. Ромусік Я.В. Динаміка продуктивності праці економіки України у контексті диспропорційності міжнародних порівнянь / Я. В. Ромусік // Ефективна економіка. – № 5. – 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=569>.
4. Федерація профспілок України. Інформаційно-аналітичні матеріали на засідання НТСЕР до питання про стан реформування оплати праці. – Київ. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ntser.gov.ua/split/files/content/p1-ps.doc>.
5. Гончаров Ю.В. Тенденції і проблеми аналізу продуктивності праці в цілому по економіці та за деякими видами промислової діяльності / Ю.В. Гончаров // Ефективна економіка. – № 3. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2814>
6. Єлець О.П. Продуктивність праці: роль, сутність та чинники / О.П. Єлець, М.О. Глазкова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/1365/123.pdf?sequence=12011>
7. Морщенок Т.С. Продуктивність праці: економічна сутність та фактори її підвищення на підприємстві / Т.С. Морщенок, І.Л. Луц // Вісник Запорізького національного університету. – № 2. – 2014. – С. 63-71.
8. Наказ Міністерства економіки України від 26.12.2008 за № 916 «Про затвердження Тимчасових методичних рекомендацій розрахунку продуктивності праці в цілому в економіці та за видами економічної діяльності». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_3x/pg_gmwhsf.htm
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Національні рахунки. Наука, технології та інновації. Ринок праці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Сергійчук С.І. Класифікація чинників зростання продуктивності праці відповідно до етапізації розвитку національної економіки / С.І. Сергійчук, П.М. Карась, Л.О. Гришина // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcl&j=7&id=9>
11. Трубіна М.А. Європейське інноваційне табло як генералізований показник інноваційного розвитку України: Україна і ЄС / М.А. Трубіна // Актуальні проблеми державного управління. – № 1. – 2013. – С. 370-377.
12. Заде Л. Понятие лингвистической переменной и ее применение к принятию приближенных решений / Л. Заде. М. Мир, 1976. 115 с.
13. Офіційний сайт Верховної Ради України. Проект Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізації них викликів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>

Надано до редакції 17.01.2015

Заюков Іван Вікторович / Ivan V. Zayukov
Zivan@i.ua

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Продуктивність праці в контексті забезпечення інноваційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] / І.В. Заюков // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 2 (18). – С. 236-242. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n2.html>